

DE SOORTEN VAN BASTER, SLABBER EN BOMME

FLORIS BENNEMA

**OVERDRUK UIT HET ZEEPAARD
68(1): 29-32**

DE SOORTEN VAN BASTER, SLABBER EN BOMME - FLORIS BENNEMA

Veel lezers van het Zeepaard hebben waarschijnlijk wel eens van Baster, Slabber of Bomme, Zeeuwse strandwachten uit de 18e eeuw, gehoord. In hun mooi geïllustreerde boeken en artikelen beschreven de heren vele soorten uit de Zeeuwse wateren. Helaas hebben veel minder lezers de kans gehad om hun werk in te zien. Daar begint nu verandering in te komen. Hierover later meer, laten we eerst eens kijken waardoor hun belangstelling voor het onderwaterleven werd opgewekt.

BASTER

Job Baster vestigde zich in 1732 als geneesheer in Zierikzee. Tijdens zijn medische studie in Leiden was hij ook wetenschappelijk geschoold, onder andere door Boerhaave. Zijn nieuwe woonplaats bleek een ideale plek om waarnemingen te doen aan 'Zee-boompjes'. Dit gaf hem de gelegenheid om mee te doen aan de wetenschappelijke discussie of corallines (hydropoliepen, koralen en enkele kalkvormende roodwieren) tot planten, dieren of plantdieren (zoophyten) behoorden. Baster verzamelde materiaal en publiceerde zijn ideeën in het tijdschrift van de Royal Society in Londen. Zijn nogal afwijkende opvattingen werden vrij snel weer terzijde gelegd (meer over de corallines discussie in de 18e eeuw en de rol van Baster hierin is te vinden op www.coastsandreefs.net/pdf/corallines.pdf). Maar Basters belangstelling voor het onderwaterleven was nu gewekt en hij begon met het uitgeven van losse katernen die later verzameld werden tot het boek 'Natuurlijke Uitspanningen'. Daarnaast stimuleerde hij ook Slabber en Bomme tot het bestuderen van soorten in zee.

SLABBER

Martinus Slabber, bekleedde vele openbaar bestuursfuncties, eerst in Middelburg en later in Goes. In de zomer van 1768 viste hij met een schepnet een groot aantal soorten op langs de kust van Walcheren en tekende ze, sterk vergroot onder een microscoop, na. Hij beschreef zijn vangsten samen met enkele exemplaren uit zijn naturaliënkabinet in het boek 'Natuurlijke Verlustigen'. De tekst van dit boek is niet erg diepgaand, maar dit wordt weer goed gemaakt door de mooie illustraties.

Overdruk uit Zeepaard 68(1): 29-32, januari 2008

BOMME

Leendert Bomme was een koopman uit Middelburg met vele maatschappelijke functies. Hij deed gedurende meerdere jaren waarnemingen langs de Walcherense stranden en publiceerde hier regelmatig over in de 'Verhandelingen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen'. Vooral zijn nauwkeurige beschrijvingen van naaktslakken zijn bekend.

DE SOORTEN

Voor zeeliefhebbers is het interessant om te kijken welke soorten in de genoemde werken voorkomen. Ongeveer een eeuw na het uitkomen ervan heeft Maitland (1876) de soorten van Baster en Slabber opnieuw geïdentificeerd. Weer een eeuw later beschreef de molluskdeskundige Tera van Benthem Jutting (1969, 1970) de soorten uit Slabber en Bomme. Maitlands lijst bleek hierbij niet altijd even accuraat. De soorten in Baster's werk zijn na Maitland niet meer integraal bekeken. Wel zijn in de serie de Fauna van Nederland redelijk veel soorten geïdentificeerd. Daarnaast is een aantal artikelen verschenen met vermelding van een select aantal soorten zoals Ron Ates' (2006) mooie bespreking van de zeeanemonen van Job Baster.

DE SOORTEN VAN BASTER

Een jaar geleden begon ik met het verzamelen van literatuurgegevens en illustraties en het presenteren ervan op internet. Daarna heb ik me gestort op de nog onbekende soorten in Baster. Ik had het geluk dat Godfried van Moorsel ook enthousiast raakte en deskundige hulp bood. Met hulp van diverse experts is geprobeerd de soorten zo goed mogelijk thuis te brengen. Af en toe was het een spannende biologische zoektocht waarbij we, vooral als de oude plant-dier onzekerheid weer opspeelde, voor nogal wat verrassingen kwamen te staan. Twee voorbeelden. Baster's 'Gorgoon, of steenachtige plant, op een tak van een boom gegroeid' was een lastige. Het zwarte vruchtachtig lichaam met een vaag ruitjespatroon leidde via Naturalis en tropische plantenboeken uiteindelijk tot een esdoornknotszwam die groeit op een spaanse aak. In Basters tijd vond men deze zwam zó op een gorgoon lijken dat Baster deze in zijn boek opnam. Een ander mooi voorbeeld is het 'Zee-boompje (Gorgonia) met de Schaalen of huisjes van sommige Zee-insecten bezet'. Dit uitgedroogde takje kreeg Baster uit Noorwegen toegestuurd. De bij diverse auteurs voorkomende vermelding '*reseda*' bij deze soort bracht ons op een vals spoor. Uiteindelijk kwamen we via een literatuurverwijzing bij de universiteit van Texas

Overdruk uit Zeepaard 68(1): 29-32, januari 2008

en hulp uit Noorwegen tot *Primnoa resedaeformis*. Deze koudwatergorgoon leeft tot 3 km diepte en komt alleen bij Trondheim tot op 30 m (on)diep voor. De aan de anemoon vastzittende 'Schalen of huisjes van sommige Zee-insecten' blijken te zijn opgebouwd uit de bij dit geslacht in de poliepen zittende sklerieten.

WEBSITE

De genoemde illustraties, soortenoverzichten en literatuurwijzigingen zijn op de website www.coastsandreefs.net (Engelstalig) te vinden. Neem eens de tijd om de illustraties te bekijken op zoek naar bekende en minder bekende soorten. Voor floristen is er nog de mysterieuze 'zaaddragende plant, 20 vadem diep by Drontheim (Trondheim) uit de Noord-Zee gehaald' die ik maar niet thuis kan brengen. Mocht je commentaar hebben op de vermelde soortnamen, dan wordt dat zeker op prijs gesteld, het doel is alle recente kennis bijeen te brengen. Overigens is de kans redelijk groot dat de werken in de toekomst nog toegankelijker worden. Gerard Heerebout heeft aangekondigd dat de Zeeuwse bibliotheek de werken integraal, dus inclusief tekst en met nog meer verwijzingen, gaat ontsluiten (Heerebout, 2007).

DANKWOORD

Naast Godfried van Moorsel wil ik iedereen bedanken die geholpen heeft bij het thuisbrengen van de soorten van Baster. Al deze personen staan op de site vermeld.

SUMMARY

In the eighteenth century Job Baster played part in the European discussion about the classification of corallines. This led to some nicely illustrated works about marine species in the south of the Netherlands published by Baster and his followers Slabber and Bomme. An effort was made to identify the species they presented, both by collecting literature and consulting experts. Illustrations and identified species are presented on www.coastsandreefs.net.

LITERATUUR

- ATES, R., 2006. De zeeanemonen van Job Baster. *Natura* 103(5): 134-136.
 BASTER, J., 1759-1765. *Natuurkundige uitspanningen, behelzende eenige waarnemingen over sommige zee-planten en zee-insecten, benevens derzelver zaadhuisjes en eyernesten*. Jan Bosch, Haarlem, 336 pp.

- BENTHEM JUTTING, W.S.S. VAN, 1969. Leendert Bomme 1727-1788 een 18-de eeuwse bioloog te Middelburg. *Arch. Zeeuwsch Gen. Wet.* 1969: 21-35.
- BENTHEM-JUTTING W.S.S. VAN, 1970. Martinus Slabber (1740-1835), amateur-zoöloog in Zeeland. *Arch. Kon. Zeeuwsch Gen. Wet.* 1970: 45-66.
- BOMME, L., 1769. Bericht wegens een zondeling zee-insect, gevonden aan eenige zeewieren, gevischt op het strand van het eiland Walcheren. *Verh. Zeeuwsch Gen. der Wetensch.* 1: 394-402.
- BOMME, L., 1771. Waarnemingen omtrent de gesteldheid en groeiing der zee-polypen. *Verh. Zeeuwsch. Genootsch. der Wetensch.* 2: 277-302.
- BOMME, L., 1773. Bericht aangaande verscheiden zonderlinge zee-insecten gevonden aan de zeewieren, op het strand van 't eiland Walcheren. *Verh. Zeeuwsch Gen. der Wetensch.* 3: 283-317.
- BOMME, L., 1778. Verder bericht aangaande verscheidene zeeinsecten, zo in de wateren van Zeeland, als aan de stranden van het eiland Walcheren zich bevindende. *Verh. Zeeuwsch Gen. Der Wetensch.* 6: 357-400.
- HEEREBOUT, G., 2007. Medewerking gevraagd. *Zeepaard* 67(6): 189.
- MAITLAND R.T., 1876. Determinatie der dieren, beschreven en afgebeeld in de werken van Job Baster en Martinus Slabber. *Tijdschr. Ned. Dierk. Vereen.*, 1(2): 7-15.
- SLABBER, M., 1769-1778. *Natuurkundige verlustigingen, behelzende microscopise waarneemingen van in- en uitlandse water- en land-dieren.* J. Bosch, Haarlem, 166 pp.

e-mail adres van de schrijver:
f.p.bennema@xs4all.nl
